

การฆ่าตัวตายในมุมมองทางพระพุทธศาสนา Suicide From a Buddhist Perspective

จันทร์สมิ์ ตาปูลิง

Chantarat Tabuling

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

Corresponding Author, Email: chantarat.tabuling@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการฆ่าตัวตายในมุมมองทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า การฆ่าตัวตาย (Suicide) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ในด้านจิตวิทยาถือว่าเป็นไปตามสัญชาตญาณแห่งความตาย (death instinct) และความรู้สึกผิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งอื่น แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการมีชีวิตอยู่และความคุ้มค่าทางด้านทรัพยากรบุคคล พระพุทธศาสนาถือว่าการฆ่าบุคคลอื่นหรือการฆ่าตนเองนั้นเป็นบาป ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงการฆ่าตัวตายของภิกษุ เช่น พระฉนนะ พระโคธิกะ และพระวักกิ เป็นต้น ส่วนมากมีสาเหตุมาจากการต้องการพ้นทุกข์ที่เกิดจากการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและพ้นจากทุกข์ที่อยู่ในวัฏสงสาร แต่ตามหลักการของพระพุทธศาสนานั้นถือว่าการฆ่าตัวตาย เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนาเห็นว่ามนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง เพื่อการแก้ไขปัญหาตามแนวทางที่ถูกต้อง

คำสำคัญ : การฆ่าตัวตาย, พระพุทธศาสนา, พระไตรปิฎก

Abstract

This academic article aims to study suicide from a Buddhist perspective. The results of the study found that suicide is a social phenomenon. In terms of psychology, it is considered to be a result of the death instinct and a person's guilt towards others. The concept of preventing and solving suicide is based on the principle of living and the value of human resources. Buddhism considers

killing others or killing oneself to be a sin. The Tripitaka mentions the suicide of monks, such as Phra Channa, Phra Kothika, and Phra Vakkali. Most of the causes are due to the desire to escape suffering from physical illness and escape from suffering in the cycle of rebirth. However, according to the principles of Buddhism, suicide is considered a behavior that contradicts the basic principles of Buddhism because Buddhism believes that humans have the potential to learn and develop themselves in order to solve problems in the right way.

Keywords: Suicide, Buddhism, Tipitaka

บทนำ

การฆ่าตัวตาย (Suicide) ถือเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาในระดับโลก ทั้งนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้มี โครงการป้องกันการฆ่าตัวตาย (Suicide Prevention Program) ซึ่งอยู่ภายใต้โครงการสุขภาพจิต (Mental Health Program) เพื่อศึกษาการฆ่าตัวตายในประเทศต่างๆ ทั่วโลกและหาหนทางป้องกัน (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2554: 50-65) องค์การอนามัยโลก รายงานว่าประชากรทั่วโลกมีอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นจากเดิม ในช่วง 45 ปีที่ผ่านมาอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 และพยากรณ์ว่าภายในปี 2563 บุคคลที่จะฆ่าตัวตายจะมีจำนวนปีละ 1.6 ล้านราย (อนุพงศ์ คำมา, 2565: 36) โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ปัญหาการฆ่าตัวตายเป็นสาเหตุการตายอยู่ในสิบอันดับแรกของการตาย สำหรับการฆ่าตัวตายของคนไทย ในจังหวัดที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูง ในรอบ 3 ปี พบว่าอัตราการฆ่าตัวตายอยู่ที่จังหวัดในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยภาคเหนือมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่าภาคอื่น คือ 10 คนต่อประชากรแสนคน สูงสุดที่จังหวัดลำพูน 20 คนต่อประชากรแสนคน (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2554: 50-65) ซึ่งสาเหตุการฆ่าตัวตายมาจากความขัดแย้งในครอบครัว ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เกิดจากความน้อยใจ คนใกล้ชิดดูต่ำ ทะเลาะกับคนใกล้ชิด และทุกข์ทรมานจากการป่วยโรคเรื้อรัง โดยผู้ชายที่ฆ่าตัวตายสำเร็จร้อยละ 3 จะมีการทำร้ายคนอื่นร่วมด้วย ส่วนผู้หญิงร้อยละ 2 จะทำร้ายคนอื่นก่อนฆ่าตัวตาย

กลุ่มงานระบาดวิทยาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข รายงานว่าการฆ่าตัวตายจากปัญหาทางเศรษฐกิจมีสูงถึงร้อยละ 23 ถือว่ามากกว่าสาเหตุอื่นๆ นอกจากนั้นเกิดจากสาเหตุทางด้านร่างกาย เช่น การมีโรคประจำตัวที่รักษาไม่ขาด สาเหตุทางด้านอารมณ์ เช่น ความรู้สึกเศร้า ความกลัวความเจ็บปวดทรมานขณะตาย และสาเหตุทางด้านสังคม เช่น

การถูกปฏิเสธจากครอบครัว เป็นต้น (ขวนีย์ พงศาพิชญ์, 2542: 24-29)

ในทางพุทธศาสนการฆ่าตัวตายถือว่าเป็นบาปเป็นการผิดศีลข้อที่ 1 ว่าด้วยการห้ามฆ่าสัตว์ เพราะเป็นการเบียดเบียนชีวิตทั้งตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดการสร้างอกุศลกรรมให้ติดตัวไป การฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเพราะแรงเจตนาของบุคคลนั้นๆ โดยเกิดจากสภาพจิตใจที่ไม่ได้อยู่ในสภาวะปกติ เช่น ความผิดหวัง ความน้อยใจ ความเครียด ความกดดัน ฯลฯ นอกจากนั้นทางพุทธศาสนามีมุมมองว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง เมื่อได้เกิดมาเป็นมนุษย์ควรที่จะภูมิใจในชีวิต ชีวิตของมนุษย์มีคุณค่ามาก เพราะมีมนุษย์เพียงผู้เดียวที่จะมีโอกาสในการชดใช้กรรมให้หมดสิ้นหรือการสร้างความดีเพื่อให้บรรลุพระอรหันต์ สามารถฝึกฝนตนเอง มีโอกาสในการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ดังนั้นการฆ่าตัวตายจึงเป็นการตัดโอกาสที่จะได้ในสิ่งที่พึงได้ในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์และยังสามารถส่งผลกระทบให้ได้รับความทุกข์ต่อไปไม่รู้จบ ทำให้เสียเวลาในการสั่งสมบารมี ดังคำสุภาษิตที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เป็นการยาก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 1118: 631) ท่านเปรียบว่าในท้องทะเลกว้างใหญ่ที่สุดจะประมาณ มีเต้าตาบอดทั้งสองข้างอยู่ตัวหนึ่งทุกๆ หนึ่งร้อยปี จะโผล่ขึ้นมาบนผิวน้ำ 1 ครั้ง และในท้องทะเลนี้มีห่วงที่พอดีกับหัวเต้าลอยอยู่อันหนึ่ง โอกาสที่เต้าตาบอดจะโผล่หัวขึ้นมา แล้วเอาหัวสอดเข้าไปในห่วงพอดี มีความยากเพียงใด โอกาสที่จะได้เกิดเป็นมนุษย์นั้น มีความยากยิ่งกว่า ต้องมีกำลังบุญมากพอ จึงจะได้้อัตภาพเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นกายที่เหมาะสมต่อการสร้างบารมีมากที่สุด

ท่าทีของพระพุทธศาสนาจึงไม่สนับสนุนการฆ่าตัวตาย แม้กระทั่งการพรณนาให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายก็เป็นเรื่องผิดหลักการของพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนาเชื่อมั่นในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในอันที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้อย่างถูกต้องตามครรลอง มีแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อการพ้นทุกข์ทั้งในระดับสามัญและระดับสูง ตลอดถึงการพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่า พระนิพพาน ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงส่งเสริมให้มีการศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และความสามารถ (ปัญญา) รวมเรียกว่าหลักไตรสิกขา จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีท่าทีที่ชัดเจนที่ไม่เห็นด้วยกับการฆ่าตัวตาย และหลักการทางพระพุทธศาสนาล้วนเป็นไปเพื่อการพัฒนาชีวิต จึงเหมาะสมที่จะนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหการฆ่าตัวตายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหา

1. การฆ่าตัวตายในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การฆ่าตัวตายเป็นการกระทำซึ่งการฆ่าตัวเองหรือการปลงชีวิตตนเอง ซึ่งปรากฏ

ในพุทธตำราว่า “ก็ ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 172: 141) หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากกายจากชีวิต...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 167: 139) หรือหมายถึงพรากจากชีวิต ความว่า ตัดทอน บั่นรอน ซึ่งอินทรีย์คือชีวิต ทำความสับต่อให้กำเริบ คือสิ้นสุดลงด้วยความจงใจ คำว่า จงใจ คืออาการที่ประกอบด้วยเจตนาเป็นหลัก เพราะหลักการในพระพุทธศาสนานั้นถือว่า เจตนาเท่านั้นเป็นกรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 63: 577) การฆ่าตัวเองด้วยวิธีใดๆ ก็ตามถ้าไม่มีเจตนาหรือจงใจการฆ่านั้นก็ไม่ใช่เรียกว่าเป็นการฆ่าตัวตาย ความเป็นมนุษย์นั้นในอรรถกถาท่านหมายเอาจิตแรกเกิดขึ้น คือปฐมวิญญาณปรกฏขึ้นในท้องแห่งมารดา トラบเท่าถึงกาลเป็นที่ตาย อตภาพในระหว่างนี้ ชื่อว่ากายมนุษย์

จะเห็นได้ว่า คำว่า พรากกายจากชีวิตในตติยปาราชิกนี้ ไม่มีคำว่า ผู้อื่น เหมือนที่ปรากฏในปาณาติบาต นั้นเพราะหมายเอาการฆ่าตัวตายไว้ด้วย อันเกิดจากอุทาหรณ์ที่มีพระภิกษุฆ่าตัวตาย การฆ่าตัวตายในพระพุทธศาสนาจึงสงเคราะห์เป็นกรรมร้ายแรงสำหรับพระภิกษุ คือ เป็นปาราชิกหาสังวาสมิได้

คณอง วังผายแก้ว ให้ความหมายของการฆ่าตัวตาย คือ การทำชีวิตให้ตกลงโดยมีเจตนา ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายไว้ในหลักศีลห้า ข้อที่หนึ่ง คือ ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ความหมายของศีลห้าข้อที่หนึ่งได้รวมหมายถึงกลุ่มบุคคลที่ทำการฆ่าตัวตายต่อตนเองด้วย ทางพระพุทธศาสนาถือว่าฆ่าบุคคลอื่นหรือจะฆ่าตนเองก็ตาม ถ้าผลของการกระทำดังกล่าวสำเร็จถือว่าเป็นบาปคือสิ่งที่เศร้าหมอง แม้ตายลงไปก็ตกนรกอเวจี ไปสู่ภูมิที่ถูกลงโทษ

1.1 หลักฐานการทำการฆ่าตัวตายในพระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระไตรปิฎก มีเหตุการณ์การฆ่าตัวตายไว้พอเป็นอุทาหรณ์ในหลายคัมภีร์ ดังนี้

1) การฆ่าตัวตายในตติยปาราชิก

เมื่อพระผู้มีพระภาคประทับ ณ เรือนยอด ป่ามหาวัน ใกล้กรุงเวสาลี พระองค์ได้ทรงแสดงอสุภกถา คือถ้อยคำปรรณสิ่งที่ไม่สวยงาม สรรเสริญคุณแห่งอสุภะ และคุณแห่งการเจริญอสุภะ คือ การพิจารณาเห็นร่างกายโดยความเป็นของไม่งาม กับทั้งคุณแห่งอสุภสมาบัติ (การเข้าฌานมีอสุภะเป็นอารมณ์) โดยปริยายเป็นอันมาก ครั้นแล้วตรัสว่า ทรงพระประสงค์จะหลีกเร้นอยู่ตามลำพังพระองค์ตลอดถึงเดือน ใครๆ ไม่พึงเข้าไปเฝ้า เว้นแต่ภิกษุผู้นำอาหารเข้าไปเพียงรูปเดียว

ภิกษุเหล่านั้นปฏิบัติอสุภกถา (การเจริญอสุภกัมมัฏฐาน คือการพิจารณา

ร่างกายโดยความเป็นของไม่งาม) ก็เกิดเบื่อหน่าย รังเกียจด้วยกายของตน เหมือนชายหนุ่มหญิงสาวที่ชอบการประดับตกแต่ง อาบน้ำ ดำเกิ้ลแล้ว รังเกียจซากศพ ซากศพสุนัข มนุษย์ อันคลั่งอยู่ที่คณะนั้น เมื่อเบื่อหน่ายรังเกียจด้วยกายของตนอย่างนี้ ก็ฆ่าตัวตายบ้าง ฆ่ากันและกันบ้าง เข้าไปหานายมิลลันทิกะ ผู้แต่งตัวเหมือนสมณะ จ้างด้วยบาตรจีวรให้ฆ่าบ้าง โดยนัยนี้ นายมิลลันทิกะก็รับจ้างฆ่าภิกษุทั้งหลายวันละหนึ่งรูปบ้าง สองรูป สามรูป สี่รูป ห้ารูป จนถึงหกสิบบ้าง

เมื่อครบถึงเดือนแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากที่เร้น ทรงทราบเรื่องนั้น จึงทรงเรียกประชุมสงฆ์ ทรงสั่งสอน อานาปานสติสมาธิ (คือการทำให้ใจตั้งมั่นโดยกำหนดลมหายใจเข้าออก) โดยปริยายต่าง ๆ แล้วทรงปรารภเรื่องภิกษุฆ่าตัวตาย ฆ่ากันและกัน รวมทั้งจ้างผู้อื่นให้ฆ่าตน ทรงติเตียน แล้วบัญญัติสิกขาบทความว่า “ก็ ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากกายมนุษย์จากชีวิต แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 162-168: 234-239)

2) การฆ่าตัวตายของพระฉันนะ

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน เขตพระนครราชคฤห์ ส่วนพระสารีบุตร พระมหาจุณฑะ และพระฉันนะ อยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ เฉพาะพระฉันนะนั้นอาพาธ ทนทุกข์เวทนา เป็นไข้หนัก พระสารีบุตรจึงเข้าไปชวนพระมหาจุณฑะเพื่อที่จะไปเยี่ยมดูอาการของพระฉันนะ เมื่อพระเถระทั้งสองได้พบพระฉันนะแล้ว พระสารีบุตรจึงถามถึงอาการอาพาธของพระฉันนะท่านตอบว่า กระผมทนไม่ไหว ทุกขเวทนามำเริบหนักมาก ไม่ทุเลาเลย เหมือนมีลมตีหม่อม ทำให้เวียนศีรษะ เหมือนมีคนกำลังเอาของแหลมคมทิ่มหม่อม มีอาการปั่นป่วนทองเจ็บปวดเหมือนคนฆ่าโค เอามัดแล้โลและควั่นท้อง ร่างกายมีความร้อนเหมือนมีคนเอาร่างกายไปย่างในหลุมถ่านเพลิง พระฉันนะจึงบอกพระสารีบุตรว่าจักหาศาสตรามาฆ่าตัวตาย ไม่อยากจะมีชีวิตอยู่แล้ว เมื่อพระสารีบุตรได้ฟังจึงกล่าวห้ามว่าอย่าได้หาศาสตรามาฆ่าตัวเองเลย จงเป็นอยู่ก่อนเถิด พวกเรายังปรารถนาให้ท่านฉันนะเป็นอยู่ ถ้าท่านฉันนะไม่มีโรคจะเป็นที่สบาย ผมจักแสวงหามาให้ ถ้าท่านฉันนะไม่มีโรคจะเป็นที่สบาย ผมจักแสวงหามาให้ ถ้าท่านฉันนะไม่มีคนบำรุงที่สมควร ผมจักคอยบำรุงท่านเอง ท่านฉันนะอย่าได้หาศาสตรามาฆ่าตัวเลย จงเป็นอยู่ก่อนเถิด พวกเรายังปรารถนาให้ท่านฉันนะเป็นอยู่พระฉันนะปฏิเสธทุกอย่างพร้อมกับบอกว่า ขอท่านจงทรงจำไว้อย่างนี้ว่า ฉันนะภิกษุจักหาศาสตรามาฆ่าตัวอย่างมิให้ถูกตำหนิได้ เมื่อสนทนารธรรมกันพอสมควรแก่เวลาพระสารีบุตรกับพระมหาจุณฑะจึงหลีกตัวกลับไปที่พัก เมื่อพระสารีบุตรและพระมหาจุณฑะหลีกไปแล้วไม่นาน พระฉันนะได้หาศาสตรามาฆ่าตัวเสียทันทีนั้น ท่านพระสารีบุตรจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ แล้วกราบทูลถามพระผู้

มีพระภาคว่า พระฉันทะหาศาสดรามาฆ่าตัวเสียแล้ว ท่านจะมีคตอย่างไร มีสัมปรายภพอย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร ฉันทะภิกษุยังมีสกุลมิตร สกุลสหายและสกุลที่คอยดำเนินอยู่ก็จริง แต่เราหาเรียกบุคคลว่า ควรถูกตำหนิด้วยเหตุเพียงเท่านี้ไม่ สารีบุตร บุคคลใดแลทั้งกายนี้และยึดมั่นกายอื่น บุคคลนั้นเราเรียกว่า ควรถูกตำหนิ ฉันทะภิกษุหา มีลักษณะนั้นไม่ ฉันทะภิกษุหา ศาสตราฆ่าตัวอย่างไม่ควรถูกตำหนิ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 389: 432) ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธรองค์ไม่ทรงตำหนิการฆ่าตัวตายของพระฉันทะก็เพราะแม้ในลำดับ (จิต) แรกการฆ่าตัวตายเป็นความหลงผิด แต่ในลำดับ (จิต) หลังเมื่อพระฉันทะได้ลงมือฆ่าตัวเองแล้วจิตได้ยกขึ้นสู่ความเป็นอริยจิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 753: 407) ในลักษณะเช่นนี้ การฆ่าตัวตายจึงไม่ถือว่ามีความผิด [ตามหลักของพระพุทธศาสนา] การฆ่าตัวตายในลักษณะนี้ไม่ถือว่าเป็นการเบียดเบียนตนเอง เมื่อพิจารณาพุทธพจน์ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธรองค์ไม่ทรงติเตียนการฆ่าตัวตายของพระฉันทะ ก็เพราะพระฉันทะได้ลงมือฆ่าตัวเองนั้นจิตของท่านได้ยกขึ้นสู่กระแสแห่งความหลุดพ้นและจบชีวิตไปพร้อมกับกำสรัดอาสวะแล้วนั่นเอง

3) การฆ่าตัวตายของพระโคธิกะ

กรณีนี้ปรากฏอยู่ในโคธิกสูตร กล่าวว่าพระโคธิกเถระเป็นพระเถระที่มุ่งปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรจนได้เจโตวิมุตติ ภายหลังท่านเสื่อมจากเจโตวิมุตติถึง 6 ครั้งพระโคธิกะได้เผชิญสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ในครั้งที่ 7 ท่านพระโคธิกเถระเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรอุทิศกายและใจอยู่ได้บรรลุเจโตวิมุตตินั้นอีกชั่วคราว ครั้งนั้นท่านพระโคธิกะคิดดังนี้ว่าเราได้เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราว 6 ครั้งแล้ว ทางที่ดีเราพึงนำศาสดรามา (ฆ่าตัวตาย) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 159: 205) ดังที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้ในอังคุตตรนิกายปัญจกนิบาตว่า “นักปราชญ์ผู้ใดสมบูรณ์ด้วยปัญญามีปกติเพ่งพินิจยินดีในมานทุกเมื่อ พากเพียรตลอดวันและคืนไม่เสียดายชีวิตขณะกองทัพนักราชแล้วไม่กลับมาสู่ภพใหม่นักปราชญ์นั้นคือพระโคธิกกุลบุตรได้ถอนตนหาพร้อมทั้งรากบริณิพพานแล้ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 159: 207) จากข้อความในพระพุทธรพจน์นี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อพระโคธิกะได้ลงมือฆ่าตัวเองนั้นจิตของท่านได้ยกขึ้นสู่ความเป็นอริยจิตได้เจโตวิมุตติแล้ว

4) กรณีการฆ่าตัวตายของพระวัคกลี

พระวัคกลีเป็นไข้อาพาธอาการหนักจึงได้ให้ภิกษุผู้อุปัฏฐากไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อขอรุณโรคาพระพุทธองค์มายังสำนักของตน พระพุทธรองค์ทรงอนุเคราะห์เสด็จเข้าไปหาท่านวัคกลี ได้ตรัสถามถึงอาการอาพาธ เมื่อทรงทราบความอาพาธของพระวัคกลีนั้นแล้ว ได้ตรัสพระธรรมเทศนาในความไม่เที่ยงแท้แห่งรูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ เมื่อ

พระพุทธองค์ทรงเสด็จกลับแล้ว ไม่นานท่านพระวัชลิได้เรียกภิกษุอุปัฏฐากทั้งหลายมาแล้วกล่าวว่ามาเถิดอาวุโสท่านจงช่วยอุ้มเราขึ้นเตียงแล้วหามไปยังวิหารกาฬสิลาข้างภูเขาสิสิคิสี เมื่อปฐมยามล่วงไปเทวดา 2 องค์เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ เทวดาองค์หนึ่งได้กราบทูลว่า พระเจ้าข้าวัชลิภิกษุคิดเพื่อความหลุดพ้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลว่าพระเจ้าข้าวัชลิภิกษุนั้นหลุดพ้นดีแล้วจักหลุดพ้นได้แน่แท้ ครั้นพอรাত্রีนั้นผ่านไปพระพุทธองค์ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า มาเถิดจงพากันเข้าไปหาวัชลิ จงบอกวัชลิภิกษุอย่างนี้ว่า “อาวุโสวัชลิท่านจงฟัง พระดำรัสของพระพุทธองค์และคำของเทวดา 2 องค์” พระวัชลิได้ทราบข้อความนั้นแล้วกล่าวว่า “อาวุโส ถ้าเช่นนั้น ท่านจงช่วยถวายเป็นอภิวาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าตามคำของผมหันว่า พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ไม่เคลือบแคลงว่ารูปไม่เที่ยง ไม่สงสยว่าสิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ไม่สงสยว่าสิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ความพอใจก็ดี ความกำหนดก็ดี ความรักใคร่ก็ดี ในสิ่งนั้นมิได้มีแก่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์ไม่เคลือบแคลงว่าเวทนา...สัญญา...สังขาร...วิญญาณไม่เที่ยง ไม่สงสยว่าสิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์ ไม่สงสยว่าสิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ความพอใจก็ดี กำหนดก็ดี ความรักใคร่ก็ดี ในสิ่งนั้นมิได้มีแก่ข้าพระองค์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 219: 119) ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระวัชลิแล้วหลีกไปครั้งนั้นเมื่อภิกษุเหล่านั้นหลีกไปไม่นาน ท่านพระวัชลิก็นำเอาศาสตรามาฆ่าตัวเองตายพระพุทธองค์ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่าไปกันเถิดภิกษุทั้งหลาย เราจะพาไปยังวิหารกาฬสิลาข้างภูเขาสิสิคิสี ซึ่งเป็นที่ที่วัชลิภิกษุบุตรนำเอาศาสตรามาลำดับนั้นพระพุทธองค์เสด็จไปยังวิหารกาฬสิลาข้างภูเขาสิสิคิสีพร้อมด้วยภิกษุเป็นจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระวัชลินอนคอบิตอยู่บนเตียงแต่ไกล จากนั้นพระพุทธองค์จึงตรัสว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลายวัชลิภิกษุบุตรมีวิญญาณไม่ได้ตั้งอยู่นั้นคือ ปริณิพพานแล้ว จากกรณีของพระวัชลิมีนัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางพระองค์เช่นเดียวกับกรณีของพระฉันทะ คือ ไม่ทรงกล่าวโทษ เพราะเป็นการฆ่าตัวตายที่พร้อมกับการสิ้นไปแห่งอาสวะของพระเถระทั้งสองรูป

5) เรื่องอุบาสกคนหนึ่งทำการฆ่าตัวตาย

สมัยหนึ่งอุบาสกคนหนึ่งเป็นไข้ ภริยาของเขาเป็นคนสวยน่าเอ็นดูน่าชม พวกพระฉัพพัคคีย์ มีจิตปฏิพัทธ์ในหญิงนั้น จึงดำริขึ้นว่าถ้าอุบาสกสามียังมีชีวิตอยู่พวกเราจักไม่ได้นาง ฉะนั้นพวกเราจักพรรณนาคุณแห่งความตายแก่อุบาสกนั้น ครั้นดำริฉะนี้แล้วจึงเข้าไปหาอุบาสกนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอุบาสกท่านเป็นผู้ทำความดีไว้แล้ว ทำกุศลไว้แล้ว ทำความดีด้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว มิได้ทำความเสียหาย ทำแต่ความดีไม่ได้ทำบาป จะมีประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ เมื่อท่านตายไปแล้วท่านจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์จักได้รับบำเรอเพียบพร้อมอิมเอบ

ด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ในสุคติโลกสวรรค์นั้น ครั้นนั้นอุบาสกนั้นเห็นจริงว่าท่านพูดจริง เพราะเราทำความดีไว้แล้วทำกุศลไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว มิได้ทำความเสียหาย เราทำแต่ความดี เรามิได้ทำความชั่ว จะประโยชน์อะไร แก่เราด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ เราตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ตายจากโลกนี้เมื่อละจากโลกนี้แล้วเราก็จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์จักได้รับบำเรอเพียบพร้อมอ้อมเอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ในสุคติโลกสวรรค์นั้น ดังนี้แล้วเขาจึงรับประทานโภชนะที่แสดงเคี้ยวขาทินิยะที่แสดง ลืมขาทินิยะที่แสดงและดื่มปานะที่แสดงเมื่อเป็นเช่นนั้นความป่วยหนักก็เกิดขึ้นเขาถึงแก่กรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 179: 292)

จากการฆ่าตัวตายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าตีเตียนเรื่องการฆ่าตัวตายของภิกษุและห้ามภิกษุกระทำการฆ่าตัวตาย แต่สำหรับภิกษุผู้มีจิตบรรลุนั้นพระพุทเจ้าไม่ทรงตีเตียน เพราะจิตของท่านผู้นั้นไม่ถูกครอบงำ ท่านมีแดนคือสุคติ ดังในกรณีของพระวัคกลี พระฉนนะ และพระวัคกลี ตรงข้ามกับกรณีของอุบาสกที่เป็นเช่นนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่สมควรทำ เพราะจิตยังมุ่งหวังในกามคุณในภพหน้า

1.2 สาเหตุของการทำการฆ่าตัวตายในมุมมองพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาไม่ได้ระบุถึงสาเหตุของการฆ่าตัวตายไว้ในคัมภีร์ใดๆอย่างชัดเจน แต่จากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณีข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การฆ่าตัวตายล้วนแต่เป็นการกระทำด้วยเจตนาที่จะพ้นทุกข์ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1) การต้องการพ้นทุกข์จากการเจ็บป่วย

การต้องการพ้นทุกข์หมายถึงการต้องการพ้นจากทุกข์ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย อันเกิดจากการภาวะเจ็บป่วยนั้น จะเห็นได้จากกรณีของพระฉนนะเถระ พระวัคกลีเถระ และอุบาสกคนหนึ่งที่มีความทรมานด้วยโรคร้ายไข้เจ็บที่เสียดแทงให้ทุกทรมานอยู่ตลอดเวลา มีทั้งอาการปวดท้อง ปวดศีรษะ ท่านจึงต้องการพ้นจากอึดภาพที่เป็นทุกข์นั้น จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย เพราะมีความคิดว่าเมื่อตนเองตายไปแล้วความทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นก็หายไปด้วย

2) การต้องการพ้นทุกข์ในวัฏสงสาร

กรณีนี้สามารถวิเคราะห์ได้จากเหล่าพระภิกษุที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับอสุภกรรมฐานจากพระพุทธเจ้า ครั้นพระพุทธเจ้าหลีกไปแล้วจึงฆ่าตัวตายเองบ้าง ให้กันและกันฆ่ากันเองตายบ้าง ให้นายดาบฆ่าตนเองตายบ้าง จนเป็นที่มาของการบัญญัติติดิยาปาราชิก ภิกษุเหล่านั้นไม่ได้กระทำการฆ่าตัวตายเพราะความเจ็บป่วย แต่เพราะความเข้าใจในร่างกายที่ผิด มองเห็นร่างกายและอึดภาพเป็นที่รวมของกองทุกข์ในวัฏสงสาร เมื่อต้องการพ้นทุกข์จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย การฆ่าตัวตายในลักษณะนี้เป็นมิฉนาทิจิ แม้พระพุทธเจ้าเองก็ทรง

ดำหนิว่าไม่เหมาะสม ไม่สมควรที่พระภิกษุจะพึงกระทำ

สาเหตุของการฆ่าตัวตายหลักๆ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาหลักๆ แล้วมีอยู่ 2 อย่างคือ ความต้องการที่จะพ้นจากโรคและความเจ็บป่วย เพราะไม่สามารถที่จะอดทนกับโรค นั้นได้ และอีกอย่างคือต้องการที่พ้นทุกข์โดยการฆ่าตนเองตายเพราะเห็นว่าร่างกายของตนเป็น ของสกปรก ไม่น่าชื่นชม

โดยสรุปแล้วพบว่า การฆ่าตัวตาย (อัตวินิบาตกรรม) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลคน หนึ่งต้องการที่จะปลิดชีวิตของตน โดยมีกระบวนการต่างๆ ทั้งวิธีที่รุนแรงเพื่อที่จะให้เจตนา ของตนเองที่จะตายนั้นสมหวัง บางทีก็ใช้วิธีที่ไม่รุนแรงเพราะไม่ได้ต้องการที่จะตายจริงๆ เป็น เพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจ แต่ไม่ว่าการฆ่าตัวตายหรือจะฆ่าตัวตายเป็นพฤติกรรมที่มาจาก ปัญหาชีวิตปัญหาทางสังคมและปัจจัยหลายๆ อย่างมารวมกัน เช่น ปัญหาชีวิต ปัญหาความเป็น อยู่ในสังคม อารมณ์ชั่ววูบ ความเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย โรคทางพันธุกรรม เป็นต้น เมื่อปัญหา หลายอย่างเหล่านั้มารุมเร้า จนทนไม่ไหวจึงหาทางที่จะหนีจากปัญหาเหล่านั้นโดยใช้วิธีการฆ่า ตัวตายในที่สุด นอกจากนั้นในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงดำหนิบุคคลที่ฆ่าตัวตาย ใน สมัยพุทธกาลท่านฉันทะและท่านวัคคิ ท่านทั้ง 2 รูป ได้กระทำการฆ่าตัวตายเพราะความ เจ็บป่วยทุกข์ทรมานที่ไม่สามารถจะทนไว้ได้ จึงทำการฆ่าตัวตาย แต่จิตของท่านทั้ง 2 หลุดพ้นแล้ว ท่านสามารถยกจิตของท่านให้เป็นอริยจิตได้ พระพุทธเจ้าจึงไม่ดำหนิการฆ่าตัวตายนั้ ดังนั้น การฆ่าตัวตายเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องมีการป้องกันและแก้ไขต่อไป

2. ทิศนะทางพระพุทธศาสนาต่อการฆ่าตัวตาย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการแก้ไขปัญหา คำสอนของพระพุทธศาสนาจึง ประมวลเป็นหลักการเพื่อพัฒนาตนเอง เพราะความเป็นมนุษย์นิยม เชื่อความสามารถในการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ บนพื้นฐานแนวคิดว่ มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง การ ฆ่าตัวตายจึงเป็นปฏิกิริยาต่อแนวคิดทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์กับหลัก ปาณาติบาตและลักษณะโทษของการฆ่าตามทีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ดังนี้

2.1 การฆ่าตัวตายที่เกิดขึ้นในสังคมอินเดีย

การฆ่าตัวตายคงไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับปัจจุบันนี้เนื่องจากมีการฆ่าตัวตายมาก่อน หน้าหน้านับหลายพันปี ในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งการฆ่าตัวตายอาจได้รับความนิยมก็ได้ ยกตัวอย่าง การฆ่าตัวตายของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เปื้อน่ายสังขาร พร้อมใจกันฆ่าตัวตายด้วยวิธี การต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นให้อื่นฆ่า ตนเองฆ่า หรือตั้งบุคคลไว้ในตำแหน่งฆ่าตนเอง ดังมีเรื่องในวินัย ปิฎกว่ โดยสมัยหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงวิธีการเจริญกรรมฐานแก่ภิกษุทั้งหลาย โดย แสดงการเจริญอสุกกรรมฐาน คือให้พิจารณาร่างกายเป็นของไม่สวยไม่งาม จากนั้นแล้วพระองค์

ทรงหลีกเร้นไปอยู่ในป่าหวิวันเพียงรูปเดียวตลอดครึ่งเดือน ทรงอนุญาตให้ภิกษุเฉพาะรูปที่ส่งอาหารบิณฑบาตเท่านั้นเข้าเฝ้าได้ รูปอื่นห้ามเข้าเฝ้า ส่วนภิกษุทั้งหลายได้พากันเจริญอสุภกรรมฐาน จนบางรูป เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต เพราะเห็นว่าร่างกายเต็มไปด้วยมูตรครูด จึงได้ฆ่าตัวเองตายไปบ้าง บางรูปก็วานให้ภิกษุอื่นฆ่าตนบ้าง ส่วนภิกษุอีกเหล่าหนึ่งได้จ้างวานให้มคคัลลทิกสมณกฤตตีให้ช่วยฆ่าตัวตาย โดยให้บาตรและจีวรเป็นรางวัล มคคัลลทิกสมณกฤตตีนั้นได้ฆ่าพระตายไปเป็นจำนวนมาก ต่อมาพระพุทธเจ้าจึงบัญญัติการฆ่าผู้อื่นเป็นอาบัติปาราชิก ส่วนการฆ่าตัวเองตายเป็นอาบัติทุกกฏ หรือแม้แต่การที่ปุราณกัสสปะได้ใช้ก้อนหินแขวนคอตนเอง กระโดดลงน้ำฆ่าตัวตายจากการอับอายต่อเรื่องที่ตนไม่สามารถแสดงฤทธิ์ได้หลังจากที่พระพุทธเจ้าแสดงยมกปาฏิหาริย์ นี่ก็เป็นแง่มุมทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงการฆ่าตัวตายของสังคมอินเดีย ซึ่งก็หมายความว่า มีการฆ่าตัวตายด้วยวิธีการต่างๆ อยู่ในขณะนั้น

2.2 การฆ่าตัวตายกับปาณาติบาต

คำว่า “ปาณาติบาต” หมายถึงการทำให้ชีวิตตกลงไป, การฆ่าสัตว์, การตัดรอนชีวิต, (Destruction of Life) (พระเทพเวที (ป.อ.ปัญญโท), 2532: 168) คำว่า ปาณาติบาตนี้ เมื่อแยกบทแล้วจะมีอยู่ 2 คำ ได้แก่คำว่า ปาณ+อติปาตปาณาหรือปาณะ หมายถึง สิ่งมีชีวิตโดยทั่วไป แต่เมื่อกล่าวโดยปรมาตถภาวะ (Absolute Truth) แล้ว ได้แก่ ชีวิตรูป คำว่า อติ ในคำว่า อติปาต นั้น มีความหมายอยู่ 2 นัย คือ หมายถึง สิ้นสุด รวดเร็วอย่างหนึ่ง และอติกมมตก ก้าวล่วง ความเบียดเบียนอย่างหนึ่ง คำว่า ปาต แปลว่า ให้ตกไป เมื่อรวมแล้วจะได้รูปเป็นปาณาติบาต แปลว่า การยังชีวิตหรือสิ่งมีชีวิตนั้นๆ ตายไปก่อนที่จะถึงกำหนดอายุของตนๆ ด้วยอุบัติเหตุ เช่น ถูกไฟไหม้ ถูกน้ำท่วม หรือถูกอาวุธ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คำว่าปาณาติบาตนี้ มาจากรูปวิเคราะหที่ว่า “ปาณ อติปาเตนติ เอเตนาคติ = ปาณาปาโต” ความว่า บุคคลทั้งหลาย ย่อมฆ่าสัตว์ หรือยังสิ่งมีชีวิตให้ตกลงไปความหมายของปาณาติบาตที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ จิตหรือความคิดที่จะฆ่านี้เรียกว่า วรกเจตนา ซึ่งเป็นเหตุ เป็นแรงผลักดันให้ฆ่าชีวิต (พระสัทธัมมโชติกะ ัมมาจริยะ, 2525: 81-84)

พระอรรถถาจารย์ได้ประมวลหลักเกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบของปาณาติบาตไว้สำหรับกำหนดว่า ทำแต่ไหนเพียงไร จึงจะชื่อว่า เป็นการละเมิดศีลข้อปาณาติบาตนี้ ในการใช้หลักการสำหรับพิจารณาี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รักษาศีลและผู้ละเมิดที่ไม่ได้เกิดจากการเบียดเบียนอีกด้วย จึงวางเป็นองค์ประกอบของการละเมิดไว้ 5 ประการ ดังนี้

- 1) สัตว์มีชีวิต (ปาโณ)
- 2) รู้ว่าสัตว์มีชีวิต (ปาณสญญโต)
- 3) มีจิตคิดจะฆ่า (วรกจิตต์)

4) มีความพยายามจะฆ่า (วรกปิโยโค)

5) สัตว์ตายเพราะความพยายามนั้น (เตน มรณ)

เงื่อนไขที่จะนำมาพิจารณานี้ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากชีวิตของมารดาบิดาและชีวิตของพระอรหันต์ในฐานะที่เป็นชีวิตอนันตริยกรรม เพราะชีวิตอันเป็นเหตุแห่งอนันตริกรรมนั้นไม่มีเงื่อนไขอะไรที่จะมาให้อ่อรอง ย่อมเป็นการผิดฝ่ายเดียว

สำหรับข้อที่ 1 ปาโณ นั้นถือว่าเป็นฝ่ายวัตถุวิสัย (Objective) ซึ่งเป็นส่วนของชีวิตที่จะถูกฆ่า เพื่อเป็นหลักกำหนดว่า สิ่งนั้นเป็นสิ่งมีชีวิตโดยแน่นอน จึงจะมีการตั้งเจตนาจะฆ่า

สำหรับข้อที่ 2 มีน้ำหนักเบาจึงไม่ค่อยมีปัญหา

สำหรับข้อที่ 3 ที่ว่ามีจิตคิดจะฆ่า องค์นี้เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการฆ่าด้วยการวางแผน เตรียมการ และเป็นเจตนาการฆ่าว่ามีเป้าหมายฆ่าไปเพื่ออะไรฆ่าด้วยจิตที่เป็นอกุศลมูลเป็นพื้นฐานหรือไม่ ก็จะทราบได้จากองค์นี้

สำหรับข้อที่ 4 มีความพยายามจะฆ่า องค์นี้เป็นขั้นเตรียมการสร้างอาวุธและอุปกรณ์ต่างๆ แต่ไม่ได้ลงมือทำ

สำหรับข้อที่ 5 สัตว์ตายเพราะเจตนา นั้น องค์นี้เป็นองค์รวมของทุกข้อเป็นขั้นสุดท้าย ที่ถือว่าสำเร็จในการทำปาณาติบาต เพราะเป็นการกระทำครบสาเหตุมาจากภายในและภายนอก ภายในคือ การคิด การวางแผน การเตรียมการส่วนภายนอก คือ การเคลื่อนไหวภายในที่สุดก็ถึงขั้นลงมือทำ ข้อ 3, 4 และข้อ 5 ถือว่าเป็นฝ่ายอัตวิสัย (Subjective)

ในการทำปาณาติบาต หากมีองค์ประกอบทั้ง 5 เกิดขึ้นประจวบพร้อมกันทุกอย่าง ชื่อว่าผู้นั้น ได้ทำปาณาติบาต หากขาดองค์ใดองค์หนึ่งไม่ชื่อว่า เป็นการทำปาณาติบาต ดังในกรณีการฆ่าตัวตายหรืออัตวินิบาต (Suicide) ไม่ถือว่าเป็นการทำปาณาติบาต ดังมีหลักฐานที่พระอรหันตเถระได้แสดงในเอกนิบาตชาดกว่า “วิเทห ชาตีกาปิ ธิฏฐเฐ ธมเม ครหํ ปตฺวา กายสสเภทา นิรยาที่สุ อุปฺปชฺชนติ ผู้มีนิสัยเปียดเบียนทำลายสัตว์อื่นๆ ก็ต้องได้รับครหาจากผู้อื่นในระหว่างที่ยังมีชีวิตนั่นเอง และเมื่อตาย ก็ยังต้องไปเกิดในอบายภูมิ” (พระสัทธัมมโชติกะ จัมมาจริยะ, 2525: 92) เป็นการแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะตกนรกนั้นก็เนื่องจากมีนิสัยเปียดเบียนและทำลายสัตว์อื่นๆ เท่านั้น จึงจะถือว่าเป็นการทำปาณาติบาต หากไม่ใช่สัตว์อื่นๆ หากแต่เป็นตนเอง ก็ไม่ชื่อว่า เป็นการทำปาณาติบาต เพราะไม่ครบองค์ 5 แห่งปาณาติบาต คือ ขาดองค์ 2 ข้อว่า ปาณสยญโน รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิตในคัมภีร์ สारตถพิปนีฎีกา พระฎีกาจารย์ ได้แสดงไว้อีกประการหนึ่งว่า “อตตานํ มุญฺจิฉา ปรปณฺมहि ปาณสยญฺญา ลกฺขณสส อํคสฺส อภาโวเนวตฺถิ ปาณาติปาโต ปาณาติปาตกรรมมํ ย่อมไม่มีแก่ผู้ฆ่าตนเอง โดยแน่นอน เพราะขาดองค์

แห่งปณาสัญญิตา ที่ว่าสัตว์มีชีวิตในสัตว์อื่นที่นอกเหนือจากตนเอง” (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2525: 92)

พระธิดิวุฒิ จันทโสภโณ (หมั่นมี) (2549: 22) ได้กล่าวไว้อีกว่า การฆ่าตัวตายผิดศีลข้อที่ 1 หรือปาณาติบาตหรือไม่นั้นต้องพิจารณาว่าการการฆ่าตัวตายเข้าเกณฑ์องค์ประกอบของปาณาติบาตทุกข้อหรือไม่อย่างไร การกระทำที่ถือได้ว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตนั้นจะต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการด้วยกันดังกล่าวข้างต้นนั้น จะอย่างไรก็ตามในองค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้สิ่งที่ถือได้ว่ามีอิทธิพลอย่างสูงต่อการทำปาณาติบาตก็คือ “วรกเจตนา” ซึ่งหมายถึงจิตที่จะฆ่าเนื่องจากการจงใจฆ่านั้นจะดำรงอยู่บนฐานของการกระทำที่เป็นอกุศลอันประกอบไปด้วยโทสะและโมหะซึ่งการกระทำที่ตกอยู่ในอำนาจของอกุศลจิตจะทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่า “บาป” ขึ้นมา ดังนั้นอวัธวินบาตกรรมถ้ากระทำจนเป็นผลสำเร็จผู้กระทำก็จะได้รับ “บาป” นั้นไปด้วย ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักการวินิจฉัยอย่างกว้างๆว่าช่างย้อมผ้าจะพึงนำผ้าที่สกปรก เปราะเปื้อน ใส่ลงในน้ำย้อมสี คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง หรือสีชมพู ผ้าผืนนั้นจะพึงเป็นผ้าที่ย้อมได้ไม่ดี มีสีไม่สดใส ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผ้าผืนนั้นเป็นผ้าที่ไม่สะอาด แม้ฉนใด เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกติก็เป็นอันหวังได้ ฉะนั้นเหมือนกัน ช่างย้อมผ้า จะพึงนำผ้าที่สะอาดหมดจด ใส่ลงในน้ำย้อมสี คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง หรือสีชมพู ผ้าผืนนั้นจะพึงเป็นผ้าที่ย้อมได้ดี มีสีสดใส ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผ้าผืนนั้นเป็นผ้าที่สะอาดแม้ฉนใด เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุกติก็เป็นอันหวังได้ ฉะนั้นเหมือนกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 60: 72)

จากการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่าการฆ่าตัวตายนั้นไม่ใช่เป็นการทำปาณาติบาต ใช้อยู่ที่การฆ่าตัวตายเป็นเรื่องที่น่าติเตียน เป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำ ผู้ที่ทำย่อมจะมีทุกข์ในเบื้องหน้า แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นในกรณีของพระอรหันต์ผู้บรรลุธรรมที่ต้องการทิ้งชั้นนี้ แต่เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ 5 อย่างแล้ว จะเห็นว่าการฆ่าตัวตายไม่ได้เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นแต่อย่างใด ดังนั้น การฆ่าตัวตายจึงไม่ใช่การทำปาณาติบาต

2.3 การฆ่าตัวตายกับโทษทางศาสนา

ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงโทษที่เกิดจากการทำอวัธวินบาตกรรมไว้น้อยมาก ที่ระบุโทษไว้ชัดเจนจะเห็นได้จากอาบัติข้อตติยปาราชิกเท่านั้น ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติว่า “ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากกายมนุษย์จากชีวิต แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งวาสมิได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 167: 139) ในอาบัตินี้หมายถึง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต คือ ฆ่ามนุษย์ให้ตาย แม้จะไม่ได้ระบุชัดเจนไปว่าหมายรวมเอาการฆ่าตัวตายหรือไม่ แต่เมื่อดูบริบทและความเป็นมาของการบัญญัติพบว่า เกิดจากการที่พระภิกษุฆ่าตัวตายเองบ้าง ใช้กันและกันให้ฆ่าบ้าง ให้ตาเถรมิคลันติกะฆ่าตัวเองบ้าง

วิธีการเหล่านี้ย่อมหมายถึงการฆ่าตัวตายนั่นเอง เพราะการให้ผู้อื่นฆ่าตัวเองก็เป็นการฆ่าตัวตายด้วยเช่นกัน ดังนั้น คำว่า “พราภิกษุฆาตจากชีวิต” จึงหมายรวมเอาการพราภิกษุฆาตตนเองด้วย ความผิดของการฆ่าตัวตายจึงถือว่าเป็นปาราชิก ตามที่พระพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า “ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนภิกษุเหล่านั้นจึงได้ปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหาภิกษุอื่นทักท้วงตักเตือน...ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่ทำการกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใสและเพื่อความเป็นอย่างอื่นของคนบางพวกผู้เลื่อมใสแล้ว”

ในอรรถกถาได้แสดงเหตุผลที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงห้ามภิกษุฆ่าตัวตาย ฆ่ากันและกันตาย และให้ผู้อื่นฆ่าตัวเองในเรื่องที่เป็นมูลเหตุของตติยปาราชิกนี้ เนื่องจากเป็นเพราะอำนาจแห่งกรรมเก่าของภิกษุเหล่านั้นเองที่อดีตเคยเป็นนายพรานล่าเนื้อ ต่างช่วยกันสร้างตาข่ายจับนกและฆ่ากันด้วยความเพเลิดเพลินจนกลายเป็นวิบากที่ต้องมาฆ่าตัวตายและให้กันและกันฆ่ากันตาย เมื่อเป็นบุพกรรมแล้วใคร ๆ ไม่สามารถจะห้ามได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อพระองค์ทรงแสดงอสุภกรรมฐานแล้ว จึงหลีกเลี่ยงไปอยู่ที่อื่นเสียถึงเดือน เพราะทรงทราบวิบากที่จะเกิดขึ้นแก่ภิกษุเหล่านั้นและป้องกันคำครหาจากผู้อื่นว่า พระศาสดาไม่ทรงห้ามพฤติกรรมกรรมการฆ่าตัวตายของภิกษุเหล่านั้น

ประเด็นที่เป็นข้อสงสัยต่อมาคือ หากภิกษุฆ่าผู้อื่นต้องอาบัติปาราชิกตามที่ให้มีพระบัญญัติไว้แล้ว แต่หากเป็นการฆ่าตัวตาย ก็ใครจะเป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิกนั้นอีกเพราะความเป็นภิกษุของผู้ฆ่าตัวเองตายนั่นย่อมไม่มีอยู่แล้ว หรือกรณีของการทำอัตวินิบาตกรรมของพระวักกลี พระฉันนะที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตำหนินั้น มีประเด็นที่ต้องทำการศึกษาคือ พระฉันนะนั้นบรรลुพระอรหันต์ขณะทำอัตวินิบาตกรรม ส่วนพระวักกลีนั้นสำคัญตนว่าบรรลुพระอรหันต์พอทำอัตวินิบาตกรรมจึงพบว่าตนเองยังไม่บรรลุพระอรหันต์ จึงรีบบำเพ็ญเพียรในช่วงเวลานั้นและบรรลุพระอรหันต์ทันการณัพอติ กรณีของพระเถระทั้งสองนี้ พระพุทธเจ้าไม่ทรงตำหนิ เพราะเป็นการทำอัตวินิบาตกรรมของพระอรหันต์ที่ปราศจากอาสวะแล้ว แม้ในลำดับจิตแรกอัตวินิบาตกรรมเป็นความหลงผิด แต่ในลำดับจิตหลังเมื่อพระฉันนะได้ลงมือฆ่าตัวเองแล้วได้ยกจิตขึ้นสู่กระแส แห่งความหลุดพ้นและจบชีวิตไปพร้อมกับกิเลสอาสวะได้หมดสิ้นจากใจไปด้วย ลักษณะเช่นนี้การทำอัตวินิบาตกรรมไม่ถือว่ามีความผิด ไม่ถือว่าเป็นการเบียดเบียนตนเอง

จึงสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักการชัดเจนที่ไม่สนับสนุนการพราภิกษุฆาตของผู้อื่น การพราภิกษุฆาตแม้กระทั่งชีวิตของสัตว์เดรัจฉานก็ยังถือเป็นความผิดและมีโทษตามหลัก

พระพุทธศาสนา แต่ในกรณีการพรากชีวิตตัวเองหรือการฆ่าตัวตายนั้น ในอรรถกถาท่านไม่สงเคราะห์เข้ากับปาณาติบาต คือ ถือว่าไม่ผิดตามหลักของศีลข้อปาณาติบาต เนื่องจากองค์ประกอบของศีลข้อปาณาติบาตหมายเอาเฉพาะการพรากชีวิตของสัตว์อื่นเท่านั้น การฆ่าตัวตายนั้นไม่ใช่การพรากชีวิตของสัตว์อื่นที่เป็นองค์ประกอบแห่งปาณาติบาต อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาถือว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นโอกาสที่ยาก หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหมดมุ่งไปที่การกระทำที่สุตแห่งกองทุกข์คือพระนิพพาน ด้วยการปฏิบัติที่เรียกว่า สมณะและวิปัสสนากรรมฐาน มื้อริยมรรคเป็นทางเดินสำหรับการพ้นทุกข์ที่ถูกต้อง การที่บุคคลได้โอกาสเกิดมาเป็นมนุษย์แต่ไม่พยายามทำที่สุตแห่งกองทุกข์ให้ได้อย่างแท้จริงและเหมาะสม กลับชิงฆ่าตัวตายไปเสียก่อนจึงเป็นการกระทำที่ผิดหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง

สรุป

การฆ่าตัวตายจึงเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเมื่อพิจารณาด้วยทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแล้ว พบว่า การฆ่าตัวตายนั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อผู้ที่อยู่เบื้องหลัง เป็นภาระของประเทศชาติ งบประมาณแผ่นดิน ทำให้เกิดการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจ กับทั้งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมที่ดั่งาม ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขพฤติกรรมนี้ให้ถูกต้องต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) ภาครัฐควรส่งเสริมและประสานงานให้คณะสงฆ์ได้มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงข้อมูลต่อกันได้

2) ควรส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 และการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขาเป็นหลักสูตรในการเรียนการสอนในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการเขียนบทความวิชาการครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาบทบาทของศาสนสถานโดยเฉพาะวัดในพระพุทธศาสนาต่อการหยุดยั้งการฆ่าตัวตาย ในประเด็นวัดควรทำอะไร มีกระบวนการอย่างไร เป็นต้น

บรรณานุกรม

ชวนีย์ พงศาพิชญ์. (2542). “การฆ่าตัวตาย: ปัญหาในยุคสังคมนวัตกรรม”. วารสารพัฒนาเทคนิค

ศึกษา. 11 (29): 24-29.

พระธิติวุฒิ จนทโสภโณ (หมั่นมี). (2549). “การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหา
อัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). (2532). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2525). **ปรมัตถะโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉท 5
เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร: สุทธิการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภเจตน์ จันทรสาส์น. (2554). “คุณภาพชีวิตของคนไทย: นัยจากสถิติการฆ่าตัวตาย”. **วาร
สารปัญญาภิวัฒน์**. 2 (2): 50-65.

อนุพงศ์ คำมา. (2556). “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายสำเร็จ: กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย”.
วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 58 (1): 3-16.